

UN FACETUS EN DÍSTICS COPIAT A BARCELONA AL SEGLE XII-XIII

En donar raó del *Facet* en català, ja el Prof. M. de Riquer¹ exposà que aquesta obra, d'àmplia difusió a Europa, gaudí d'una certa popularitat a casa nostra, on no sols fou traduïda —o, potser millor, adaptada—,² ans també influí en altres obres literàries. Bé ho demostra, ultra la referida adaptació, el plagi d'un model d'epístola amatòria continguda en el *Facet*, de la qual s'aprofità una lletra privada del segle XV,³ una al·lusió inclosa en la traducció, de la mateixa centúria, d'una carta de sant Jeroni a santa Eustòxia,⁴ i alguns afegits incorporats a la versió catalana dels *Disticha Catonis*.⁵

Però poc sabem fins avui de la difusió de l'obra original al nostre país. I és més, a tenor del que diuen —o callen— els catàlegs de manuscrits publicats —malauradament molt pocs encara— aquesta obra sols hauria circulat per Catalunya en el necessàriament deduïble model llatí per a l'adaptació a la nostra llengua. Però, certament, es fa difícil de creure que una obra que fou incorporada als programes escolars d'època baix-medieval i que formà part, per aquest motiu, dels anomenats *Auctores octo morales*,⁶ tingués tan poca acollida en les nostres biblioteques. I, en efecte, la realitat és ben distinta a la que permet de deduir d'uns catàlegs tan escassos com insubstituïbles.⁷

1. *Història de la literatura catalana*, vol. II, Barcelona 1980², pp.43-50.

2. L. FARAUDO, *Faget, ço es Libre de corteria* (sic), dins «Recull de textos catalans antichs», III (1912), fol.

3. Francesc MARTORELL, *Epistolari del segle XV*, Barcelona 1926, 25-26.

4. J. BOFARULL, *L'epístola que Sant Gerònim tramès a Sancta Eustoxia, filla de Sancta Paula*, dins «Recull de textos catalans antichs», II (1908), fol. XII.

5. Josep CLOSA, *Entorn d'una traducció catalana inèdita dels «Disticha Catonis»*, dins «Homatge a A. Comas. Miscel·lània in memoriam», Barcelona 1985, 93, constata respecte d'aquesta traducció que el seu autor «no té impediment a afegir lliurement altres lectures com a fonts literàries que completaven segons el seu judici els versos del *Liber Cathonis*. Així, de manera palesa es fa esment del *Liber Salomonis*, i d'una manera més tàcita hi és present la lectura del *Liber Facetus*».

6. El cànon constituït per aquestes obres escolars (*Disticha Catonis*, *Facetus*, *Theoduli ecloga*, *De contemptu mundi*, *Floretus*, *Alani parabola*, *Aesopi fabulae* i *Tobias*) fou fixat gràcies sobretot a la difusió impresa amb nombroses edicions des del 1488. Aquestes edicions, evidentment, també circularen per Catalunya i en queden mostres, per exemple, en dos incunables de la Col·lecció Marés de la Biblioteca de Catalunya o en l'incunable n° 107 de la Biblioteca Episcopal de la Seu d'Urgell, del 1494; vegeu Benigne MARQUÈS-Fr. G. CRAVIOTTO, *Els incunables de les biblioteques capitular i episcopal de la Seu d'Urgell*, dins «Urgellia», 2 (1979), 439.

7. Basta repassar les pàgines, bé que susceptibles d'ésser molt completades, de L. RUBIO, *Catálogo de los manuscritos clásicos latinos existentes en España*, Universidad Complutense de Madrid 1984, on sols consten tres exemplars del *Facetus*: el ms. 43 de l'Archivo Capitular de Burgo de Osma, de l'any 1454; el ms. 150 de l'Archivo de la Catedral de Còrdova, dels s. XIII-XIV, i el

Com és sabut, circularen dos *Facetus* en llatí: un en hexàmetres, de vegades anomenat *Urbanus*,⁸ per la seva orientació vers l'educació de les bones maneres, inspirat en els *Disticha Catonis*, tramès per força manuscrits amb no poques interpolacions i amb nombroses edicions antigues, la més recent de les quals es deu encara a J. Morawski;⁹ i un altre, en díctics, de tradició manuscrita menor, encara que no escassa, i orientat a l'educació (!) amorosa, el que explica que s'inspiri en els poemes eròtics d'Ovidi, cosa que ha motivat, qualche vegada, que un *Facetus* hagi estat confós amb una obra pseudo-ovidiana.¹⁰ L'edició més recent -i potser única- que disposem d'aquesta versió és la deguda a A. Morel-Fatio, que no pretengué una edició crítica, sinó un text suficientment correcte, el que féu en base a cinc manuscrits dels segles XIV-XV.¹¹

I és precisament del *Facetus* en díctics que deriven l'adaptació, el plagi i potser les altres referències suara esmentades. Res no és possible de conjecturar, però, sobre a quin tipus de *Facetus* corresponia l'exemplar de la biblioteca del jurista barceloní Guillem Eimeric, que en el seu testament del 31 de març de 1301 llegà a la Pia Almoïna de Barcelona.¹² Però, mentre aquest llibre era indubtablement en llatí, l'exemplar del ciutadà de Barcelona Antoni de Mur, lloctinent d'escrivà de Ració, que apareix en el seu inventari de béns relictos publicat el 15 de març de 1463 amb el títol de *Fasset*, fa de mal dir si era en la llengua original o constituïa un nou testimoni de la versió catalana.¹³

Però, a més a més d'aquestes dues noves referències documentals a la circulació per Catalunya del *Facetus* i d'unes anotacions marginals en un manual notarial de Joan Reniu que reproduïen dos díctics de l'obra que ens ocupa, els versos 9-10 amb variants respecte a l'edició de Morel-Fatio,¹⁴ disposem, a partir

ms. 4245 de la Biblioteca Nacional de Madrid, del s. XV, tots tres còdexs miscel·lanis.

8. No debades alguna vegada hom troba el qualificatiu 'facetis' entre els elogis dels epitafis sepulcrales, com en el del bisbe Gimeno, d'Astorga (1150-1154), «constans, discretus, / largus, pius atque facetus»; vegeu J. AMADOR DE LOS RÍOS, *Historia crítica de la literatura española*, II, Madrid 1862, 348.

9. *Le Facet en françois. Edition critique de 5 traductions des deux Facéties latines avec introduction, notes et glossaire*, Poznan 1923.

10. Ha assenyalat algunes d'aquestes falses atribucions P. DRONKE, *Pseudo-Ovid, Facetus, and the Arts of Love*, dins «Mittellateinisches Jahrbuch», XI (1976), 126-131.

11. *Mélanges de littérature catalane*, III. *Le livre de courtoisie*, dins «Romania», 15 (1886), 192-235 i, en concret per a l'edició, pp. 224-235.

12. Hom troba aquesta referència en Carme BATLLE, *La biblioteca del canonge Colom, fundador d'un hospital de Barcelona vers el 1219*, dins «Estudis Universitaris Catalans» (= Miscel·lània Ramon Aramon i Serra), vol. II, Barcelona, 1980, 49.

13. No queda sempre clar, en els inventaris, si els títols registrats en romanç corresponen a obres en vernacle o en llatí. Per a aquest *Fasset* remeto a J. A. IGLÉSIAS, *Les biblioteques dels notaris i escriptors a la Barcelona d'època baix-medieval a través de llurs testaments i inventaris (anys 1360-1500)*, Universitat Autònoma de Barcelona 1994, doc. XXVIII (treball de recerca dels cursos de doctorat inèdit).

14. Laureà PAGAROLAS, *Recull d'anotacions esparses dels protocols medievals barcelonins*, dins «Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera»

d'ara, d'un còdex íntegre que transmet el *Facetus* en dístics, pel que sembla, el que gaudí de més gran favor a Catalunya.

L'he identificat recentment a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, on duu la cota 178.¹⁵ Es tracta d'un còdex en pergami, de petit format, de 158 x 108mm, que en un sol quadern de quatre bifolis encabeix l'obra sencera, copiada amb tinta marró amb inicials en vermell o amb decoració del mateix color, dins una caixa d'escriptura de 120 x 70mm, amb un marge superior de 7 mm, l'inferior de 30mm, l'exterior de 25mm i l'interior de 15mm. El pautat, gairebé imperceptible, sembla marcat amb mina de plom amb senyals de punxat en forma de ratlleta visibles al marge exterior. Les lletres, de tamany també petit, fan 1mm d'alçada i arriben als 2/3mm si tenen pals. Les caplletres són indicades al marge, cosa que pressuposa una altra mà per a llur realització; en un cas la caplletra no ha estat realitzada, en el vers 243. El quaternió, de regular estat de conservació, presenta en l'actualitat el bifoli central convertit en l'exterior per un incorrecte doblegament del fascicle, el qual devia d'estar mancat d'enquadrernació des d'antic perquè el vertader bifoli exterior està força més gastat pel ròssec. El rel·ligat és fet amb corda. L'escriptura és una postcarolina amb elements proto-gòtics, particularment visibles en el sistema abreviatu.¹⁶

La datació de la còpia sembla haver-se de situar en els primers anys del segle XIII, si ja no al final del segle XII, cosa que el convertiria en l'exemplar més antic fins ara conegut. En qualsevol cas, aquesta datació obliga a avançar la data de composició de l'obra, que no pot ser, òbviament, ni el començ del segle XIII, ni la fi del segle XII, sinó bastant abans.

L'origen és, sens dubte, català, probablement barceloní, i no m'estranyaria que es tractés, fins i tot, del mateix exemplar que Guillem Eimeric llegà a la Pia Almoïna de Barcelona.

Des del punt de vista paleogràfic-codicològic, aquest petit còdex presenta una particularitat especialment remarcable: té colofó i duu indicat el nom del copista, Nadal Ponç, de qui, malauradament, no he pogut trobar més referències. Aquest empra, a més, un 'signum' notarial abans d'escriure el seu nom,¹⁷ característica molt poc freqüent als escriptors de tot Europa i,

(Fundació Noguera. Estudis, 1), Barcelona 1988, p. 72, on trobem:

«Esto veridicus falsum quoque loquaris,
nam semper dicere verum credo esse nefas.
(Hoc habetur in Faceto)».

15. Aquest petit còdex és guardat en una capsa juntament amb altres fragments de manuscrits que tinc en curs de publicació gràcies a les moltes facilitats donades pels arxivers Dr. Àngel Fàbrega i Dr. Josep Baucells, a qui agraïxo llur col·laboració.

16. Vegeu, per exemple, au = ,aut' (v.67); q'l; = ,quilibet' (v.95); dilig² = ,diliget' (vv.113 i 181); effi² = ,efficitur' (v.121); loq² = ,loquitur' (v.211); exp²tat = ,expectat' (v.297); consociav² = ,consociavit' (v.303).

17. Aquest 'signum' és molt semblant a l'emprat per Miquel, notari del bisbe de Barcelona, el 1267. Vegeu la seva reproducció en Anna PÉREZ CASTILLO, *Escriuans i notaris a la Barcelona del*

ara per ara, única als de Catalunya i que, d'altra banda, ens il·lustra, una vegada més, d'un fet suficientment conegut, però poc explotat: que sovint els escriptors de documents eren els mateixos que copiaven llibres.¹⁸

El colofó, d'altra banda, corresponent al tipus 21424 recollit pels benedictins de Bouveret,¹⁹ presenta la curiositat d'ésser escrit amb les síl·labes dels mots en l'ordre invers, joc amb què abellia a alguns amanuenses d'acabar llur pesada tasca.²⁰ És aquest:

«Tonifi broli tur<dared> nace trogisma» (= «Finito libro reddatur cena magistro»).

«S,(signum')num Natalis P<on>cii».

Com hom pot constatar, tant el text del colofó com la seva presentació reforcen el caràcter escolar del manuscrit.

D'altra banda, prova l'ús a què se sotmeté el llibre diverses anotacions marginals i fins correccions degudes a distintes mans posteriors, entre elles l'afegit d'un vers oblidat, el 274, o alguna glossa, com per exemple la que explica ,frui' = ,usar' al vers 6.

Cal assenyalar, per últim, que, sota el colofó, en lletra força esborrada, hi ha el ,signum' d'un tal Ramon (= Raymundi), corresponent, potser, a l'ex-libris del primer possessor del llibre, car aquesta signatura sembla poc posterior a la còpia del còdex.

Les lliçons textuais pròpies del nostre manuscrit (= ,B(arcinonensis')) amb indicació de les correccions de primera o segona mà, discrepants de l'edició de Morel-Fatio (=M), excloses les variants simplement ortogràfiques,²¹ són les següents:

segle XIII, dins «Estudis castellanencs», 6 (1994-1995), (= «Miscel·lània d'Estudis dedicats a la memòria del Prof. Josep Trenchs i Odena»), 1057-1076, en concret 1069.

18. Aquesta constatació m'ha dut a iniciar per a Catalunya, paral·lelament al *Catàleg de manuscrits amb indicació de data, lloc o copista*, en el qual treballem el Prof. A. M. Mundó i jo, el corpus de les *Chartae Latinae scripturae librariae exaratae*. Sobre la importància paleogràfica i, fins i tot, codicològica dels documents en tracto en *L'apporto delle carte alla storia della scrittura e del codice*, dins *Scribi e Colofoni. Le sottoscrizioni di copisti dalle origini all'avvento della Stampa*, Spoleto 1995, 289-300.

19. *Colophons de manuscrits occidentaux des origines au XVIe siècle*, t. VI, Fribourg (Suisse) Éditions Universitaires 1982, 278, amb dos exemples del segle XIII i un de l'any 1323, i dues altres mostres de colofons idèntics amb un petit afegit, els n° 21425 i 21426, testimoniats al segle XII i XI-XII, respectivament.

20. Aquesta mateixa manera de fer, la trobem, per exemple, en el colofó de la *Chartula* incorporada en el manuscrit miscel·lani, d'obres escolars, Vat. Ottob. lat. 3325, de començos del segle XV, on llegim:

«Nito fi bro li sto i Gan tur

Fran Ra cru Gi stro ma».

Es tracta de l'hexàmetre «Finito libro isto frangantur crura magistro». Vegeu Rino AVESANI, *Quattro miscellanee medioevali e umanistiche*, Roma 1967, 41-42.

21. Així ,nefas', ,reffert', ,atentus', ,pulcrior', ,admoncat', ,laicum', ,litera', ,precium', ,subpositus', ,promptus', ,peccus', ,orret', ,exibeat', ,mayori', ,mayores', ,atente', ,mesticiam', ,pulcra', ,occulis', ,obtar', ,comender', ,atentet', ,proiber', ,guta', ,mihi', ,velut', ,orreo', ,adibendus',

- 7 *M* varius *B* varia 8 *M* absque fide *B* absque fide *add al man* 9 *M* verecundus *B* veridicus
 16 *M* nec *B* non
 19 *M* sit placidus... mitis et ingeniosus *B* sit blandus... micior ingenio sue 22 *M* qualibet *B* quislibet
 29 *M* est *B* sit 30 *M* caute *B* culte
 37 *M* placebit *B* pudebit 39 *M* qui *B* quia 41 *M* salubris *B* salutis
 45 *M* relinquit *B* relinquit 47 *M* circumcingente *B* circumgirante 50 *M* nam *B* pro
 51 vestes *B* vestis 1 *M* ut tegmine *B* ut sit tegmine 56 *M* hic *B* hoc
 60 *M* cuncta *B* multa 62 *M* narrat *B* narret 1 *M* quod docet *B* quid decet
 63 *M* sit *B* est 64 *M* ipse *B* ille
 65 *M* ut *B* quod 67 *M* vel *B* aut
 73 *M* gliscat *B* gliscit 74 *M* expetat *B* expedit 77 *M* cambiat attente *B* cambiet intente 78 *M* numerare *B* enumerare 83 *M* didicit *B* discit
 93 *M* quo *B* quod
 96 *M* cui *B* cum 98 *M* quod *B* ut
 104 *M* placidis *B* placidus 1 *M* cantibus *B* caucius 106 *M* quoque *B* queque
 107 *M* non nigros *B* nigros non 108 *M* potius *B* primis 1 *M* iste *B* ille
 111 *M* Cesarie *B* Cesare2 112 *M* femineus *B* femineusque 113 *M* diligit *B* diliget 115 *M* iuvenilis *B* iuvenilis *add al man* 116 *M* sotulariis *B* subtellaris 117 *M* et *B* set
 122 *M* qui *B* si
 124 *M* ille *B* ipse 125 *M* cedat *B* scedat 126 *M* exhilarefacie *B* exhilaransfaciem
 128 *M* putet *B* putat 129 *M* sepe *B* semper 130 *M* que recitantur *B* queque probuntur (?)
 139 *M* cui se supponit *B* si se subponat 1 *M* prestat *B* portat 140 *M* sed quod habere cupit *B* set putat id quod habet
 141 *M* lusibus *B* usibus 146 *M* cunctis *B* ceteris
 151 *M* amandam *B* amicam 154 *M* quia *B* que 1 *M* sciat *B* siat 155 *M* o pus *B* apes 156 *M* repenseur *B* representet 157 *M* equalem sibi vel paulo meliorem *B* equalem vel paulo se meliorem
 159 *M* semper *B* dulcis 160 *M* manet *B* meat 161 *M* miscens *B* coram_162 *M* n oscat *B* novit 165 *M* huc *B* hic 1 *M* ut *B* huc 166 *M* urit *B* uret
 169 *M* in qua confidit *B* sub qua confidat 171 *M* ut *B* quod 173 *M* narrat *B* narret
 181 *M* postponit nisi te nichil amplius optat *B* postposuit nisi te nil diligit unquam
 182 *M* quia *B* quoque
 184 *M* cito que prius *B* que prius cito 186 *M* quodque petit *B* quodve petat 1 *M* comprobat *B* comprobat

,exhorans', ,promte', ,set', ,cohitum', ,stomachus', ,oculte', ,assungia', ,nequid', ,ispida', ,assumptus', ,subponit', ,coquit', ,ec', ,extimet', ,necligit', ,hostenditur', ,hodit', ,dextruit', ,permittant', ,quociens', ,deffendere', presents en *B*, respecte a ,nephass', ,refert', ,attentus', ,pulchrior', ,ammoneat', ,laycum', ,littera', ,pretium', ,suppositus', ,promptus', ,pecus', ,horret', ,exhibeat', ,majori', ,majores', ,attente', ,mestitiam', ,pulchra', ,oculis', ,optat', ,commendet', ,adtemptet', ,prohibet', ,gutta', ,pulchra', ,michi', ,velud', ,horreo', ,adhibendus', ,exorans', ,prompte', ,sed', ,coitum', ,stomachus', ,occulte', ,axungia', ,nequit', ,hispidia', ,absumptus', ,supponit', ,coquit', ,hec', ,estimet', ,negligit', ,ostenditur', ,odit', ,destruit', ,permittant', ,quociens', ,defendere', variants propies de *M*.

- 190 *M* rediens *B* gradiens | *M* facta *B* verba 191 *M* studiosus *B* studiosus
 | *M* immo *B* imo 192 *M* sepe *B* et sepe 199 *M* disrumpitur *B* dissolvitur 202 *M*
 sponte *B* forte 203 *M* porro *B* pro quo 206 *M* locus *B* mos | *M* ipse *B* ipsa
 214 *M* illa *B* ipsa
 215 *M* et ut dese *B* *tertia man add in marg* 217 *M* quando moves oculos *B* cum volvis
 oculos 218 *M* sed tamen *B* tamen set 219 *M* genarum *B* gemarum 221 *M* ru-
 beo *B* roseo
 229 *M* conformat *B* conformet 231 *M* hic *B* hinc 234 *M* dicere *B* discere
 236 *M* urit *B* ardet 240 *M* gaudebo *B* gaudeo 242 *M* per *B* pro
 245 *M* frustra laudas mea membra *B* frustra mea corpora laudas 250 *M* hoc *B* iam
 252 *M* amas *B* ames
 255 *M* multas referendo *B* ilaris refferendo 258 *M* laudes condignas *B* et dignas
 laudes | *M* sibi *B* sui
 260 *M* fidem *B* fide 261 *M* oscula pro dono tunc exigat, adtamen eius *B* oscula
 danda magis tunc aprobet attamen ille
 265 *M* hoc *B* hec 268 *M* trahat *B* tradat | *M* loca tuta *B* tuta loca
 270 *M* adjunctis *B* at ///venis
 271 *M* si *B* sic | *M* iam femina *B* femina 272 *M* leviter *B* leniter | *M*
 ipse *B* ille 273 *M* non *B* nec 274 *M* ut si tangatur risus in ore vacet *B* *vers add in marg*
al man 275 *M* angat *B* urge
 279 *M* insolitam *B* solitam 281 *M* petet *B* petat 285 *M* multis *B* multas 285
M obstat *B* angit 288 *M* capiat quod *B* rapiat que
 289 *M* simpliciter iungantur *B* iungantur simpliciter 292 *M* sentiat inde *B* sen-
 ciat dein *corr in* senciati inde *al man* 293 *M* sic *M* set 294 *M* contegat *B* conte-
 gat *add in marg al man*
 299 *M* tantum coitus solet esse petitus *B* cohitum potius decet esse petitum
 302 *M* numquam dignus *B* dignus numquam 303 *M* consociabit *B* consociavit
 305 *M* admoveat *B* admoneat 307 *M* et *B* vel 307 *M*+instet *B* instat 309 *M* sit
B fit 309 *M* repletus *B* refectus 311 *M* aptius *B* anxius
 315 *M* diligit *B* diligit 318 *M* provocet ille *B* publicet iste | *M* palam *B* pa-
 lam *add al man in marg post rasuram*
 323 *M* nosse *B* noce
 326 *M* manent *B* tument 327 *M* sudante *B* sudanti
 338 *M* furit *B* *ras al man* 339 *M* que *B* quia
 341 *M* pallor *B* candor
 345 *M* tacto corpore *B* toto pectore | *M* tingit? *B* corpore tincgit *add al man*
 350 *M* pectus *B* potius 353, 354, 355 et 356 *ex M transponuntur in* 355, 356, 354 et
 353 *ex B*
 353 *M* sit *B* fit (= 355) 354 *M* (= 356) *B* 355 *M* melancolico *B* malincolica
 (= 354) 356 *ex M*, et (= 353) *B*
 357 *M* iunxit *B* gerit *corr al man post rasuram* 360 *M* immo *B* ymo
 364 *M* que *B* quam
 367 *M* amicum *B* amico 368 *M* castas *B* castam 369 *M*+non est ita *B* nominata
 373 *M* ceco *B* certo
 376 *M* sompnis *B* sompno 380D *M* placeant *B* placent 381 *M* demissa *B* di
 missa
 385 *M* si caros *B* sinceros 386 *M* hoc *B* in 387 *M* homini nichil est *B* nil est
 homini 390 *M* quidem *B* simul 393 *M* veneratur *B* numerandus 397 *M* conjun-
 gatur *B* coniugetur 398 *M* propitius *B* precipuus 399 *M* amicum *B* amandum 4
 06 *M* nocivus *B* nocuus 407 *M* hunc *B* homo | *M* nisi *B* ni 410 *M* ipse *B*
 inde 413 *M* putantur *B* putavit 415 *M* despicitur *B* despicit *corr al man* 417 *M*

gressu B gressus | M euntem B eundo 418 M moveat B moneat 419 M sociatus iustus B iustus sociatus 420 M ni B ne 421 M nisi B ni 421 M quod libet B quilibet 422 M sociatur B sociatus 424 M querere res brevis est B res /// (levis *corr al man*) est queri 428 M unus B unit 430 M cum delinquit B quod deliquit 431 M deserat in nullo B deseret in ullo 437 M fallere B falli 438 M et decet ut fallax corruat arte sua B co[...]ut fallax corruat arte sua. (B *al man add in mg* Nam deset ut fallax corruat arte sua)

440 M nam nimis B non minus 444 M ex populo corde B ex corde mente 447 M teneat B timeat 453 M sunt B sint

455 M mea posco B modo posco, (*al man corr in* pona) 461 M qui per contraria B quod per gra[...], (*al man corr in* per contraria) 464 M quid B quod 465 M numquam det falsum B falsum numquam det | M honeste B honestus 466 M facit B petat

467 M proprio B propera 468 M acta B arma 469 M milicie B milicia 472 M hoc B huc 474 M desunt B desint | M patria B patria (*prima a corr al man*) 478 M nec facili B non quamvis 481 M si miles non valet B non valet si miles 484 M gerat B regat

492 M levamen B solamen 493 M caveat dum venerit iste B cum venerit cum puerius (?) 495 M sibi iungat B iungat sibi 497 M sufficit B proficit 501 M aliis B alii 502 M perdet B pedet 504 M sit satis illud ei B sufficienter amet 506 M volvitur ipsa rota B [...]aque volvit ea 509 M velut est dictum B vult est dignum 510 M Aurigena B Narmigera

Barcelona (Universitat Autònoma), març 1996